

Lapset & media

KASVATTAJAN OPAS

Lapset & media

KASVATTAJAN OPAS

Euroopan unionin osittain rahoittama
Verkkojen Eurooppa -väline

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

TEKSTI: Kansallisen audiovisuaalisen
instituutin mediakasvatus- ja
kuvaohjelmayksikön asiantuntijat

Kansallisen audiovisuaalisen
instituutin julkaisuja 3/2016

ISSN 2342-5970, ISBN 978-952-68501-3-9 (nid.),
ISBN 978-952-68501-4-6 (PDF),
ISBN 978-952-68501-5-3 (EPUB)

Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija.
Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien
tietojen käytöstä.

TOIMITUS: Sanna Spišák

TAITTO JA KUVITUS: Emmi Jormalainen

VALOKUVAT: Nea Ilmevalta

YHTEYSTIEDOT:

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti,
Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö
Sörnäisten rantatie 25 A / PL 16, 00501 Helsinki

kavi.fi/meku

Tilaa painettuja oppaita maksutta:

kavi.fi/meku/julkaisut

Sisältö

Perheenä muuttuvassa mediamaailmassa	4
Ensiaskleet median parissa	6
Ikäraajat asetetaan haitallisten sisältöjen perusteella	8
Onkohan tämä sopivaa?	11
Media, oppiminen ja harrastukset.	12
Osallistu ja vaikuta, pienestä pitäen	14
Miten meni tänään?	15
Sosiaalinen media yhdistää	18
Mitäs tämä oikein on? Kohti kriittistä medialukutaitoa	20
Tietoturva ja yksityisyys	22

Perheenä muuttuvassa mediamaailmassa

Suuri osa nykypäivän tiedonhausta, oppimisesta, yhteydenpidosta ja viihtymisestä tapahtuu median välityksellä. Elämme mediakulttuurissa, jossa tieto leviää nopeasti ja uusia ilmiötä syttyy ja sammuu hetkessä. Myös lasten elämässä mediallyllä on suuri merkitys.

Vaikka mediakulttuuri muuttuu, kasvatus on pääosin samanlaista kuin ennenkin. Lapsiperheissä aikuisten ei tarvitse olla kaikkien lapsia kiinnostavien mediailmioiden asiantuntijoita. Median osalta kasvatus edellyttää ennen kaikkea läsnäoloa, kiinnostusta lapsen elämää kohtaan ja valmiutta keskustella mediaan liittyvistä asioista.

Erityisesti internet on vaikuttanut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana maailman muutokseen. Esimerkiksi sosiaalinen media, sähköposti, digitaaliset pelit ja älypuhelimet ovat merkittävästi muuttaneet ihmisten välistä vuorovaikutusta, vapaa-aikaa ja työntekoa. Maailma on internetin myötä kutistunut: Uutiset, uudet innovaatiot ja mobiili-sovellukset ovat lähes yhtä aikaa saatavilla ympäri maailman. Internetin käyttöön liittyvät asiat ovat tämänkin oppaan tärkeitä sisältöjä.

Lapset ja media -opas on tiivis katsaus mediaan osana perheiden elämää. Siinä pureudutaan lasten käyttämiin mediasisältöihin ja niiden merkitykseen arjessa. Oppaasta löydät linkkejä lisätiedon äärelle. Lukujen yhteyteen on liitetty hyödyllisiä vinkkejä, joiden avulla voitte perheessä keskustella mediankäytöstä ja etsiä yhdessä omaan arkeen sopivia tapoja nauttia mediasta.

Median osalta kasvatus edellyttää ennen kaikkea läsnäoloa, kiinnostusta lapsen elämää kohtaan ja valmiutta keskustella mediaan liittyvistä asioista.

Ei pelkkä puhelin,
vaan myös kamera,
tietokone, pelilaitte,
musiikkisoitin ja
videokamera.

Mitä on media?

Mediavälineitä ovat esimerkiksi perinteiset joukkotiedotusvälineet, kuten sanoma- ja aikakauslehdet, televisio sekä radio. Näiden lisäksi esimerkiksi musiikkisoittimet, kamerat, pelikonsolit, tabletit, e-lukulaitteet, tietokoneet, kannettavat tietokoneet sekä älypuhelimet ovat nykyajan mediavälineitä.

Kaikki viestit, joita mediavälineillä tuotetaan, käytetään ja välitetään ovat **mediasisältöjä**. Niitä voivat olla esimerkiksi tekstiviestit, elokuvat, valokuvat, e-kirjat, televisio- ja radio-ohjelmat, pelit, keskustelupalstojen viestit, uutiset, blogitekstit ja videot.

Media-sanalla voidaan viitata laitteiden ja sisältöjen lisäksi yleisemmin myös median toimialaan, esimerkiksi uutistoimintuksiin tai lehtikustantamoihin.

Nykypäivänä eri mediamuodot ja -sisällöt sekoittuvat ja sulautuvat yhteen. Esimerkiksi lehden verkkoversiossa voi kirjoitetun tekstin ja uutiskuvien lisäksi olla vaikkapa videota, ääntä ja keskusteluviestejä. Onkin tärkeää osata hakea ja ymmärtää viestejä ja tietoa monessa eri muodossa. Mediavälineistä mediamuotojen ja -sisältöjen yhteensulautumista kuvaa kenties parhaiten älypuhelin. Pelkän ”kännykän” lisäksi laitetta voi käyttää esimerkiksi tietokoneen, pelilaitteen, musiikkisoittimen, kameran ja videokameran tapaan.

Ensiaskleet median parissa

Suomessa lapset syntyvät mediakulttuurin keskelle. Vauvoille suunnattua mediaa saadaan kotiin jo äitiyspakkauksessa kuvakirjan muodossa. Kodissa käytetyt medialaitteet ja -sisällöt ovat osa lapsen kasvuympäristöä jo pienestä pitäen hänen osallistuessaan perheen jokapäiväiseen elämään.

Puhtaasti kehityksellisestä näkökulmasta pieni lapsi ei tarvitse medioita. Lapsi kuitenkin yleensä iloitsee lastenohjelmista, -peleistä ja muista mediasisällöistä. Perheen aikuisten tehtäväksi jää päättää, mikä on perheen pienimpien kohdalla sopivaa mediankäyttöä.

Aikuisen kanssa alkuun

Lapsi kasvaa yhteydessä toisiin ihmisiin. Kasvokkaista vuorovaikutusta esimerkiksi puheenkehityksen edistäjänä ja tunteiden hallinnan opettajana ei voi korvata medialaitteilla. Median ei pitäisi olla ensisijainen tapa esimerkiksi kiukkuisen lapsen rauhoittamiseen. Lasta ei myöskään tulisi jättää pitkiksi ajoiksi yksin median pariin. Lapsetkin toivovat voivansa käyttää mediaa ensisijaisesti yhdessä perheen kanssa.

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä lyhytkestoisempia, selkeämpiä ja rauhallisempia mediakokemuksia kannattaa suosia. Erityisesti vauvoja ja taaperoita on hyvä suojella jatkuvalla mediatulvalta ja liian voimakkailta elämyksiltä.

Leikki-ikässä lapsen kyky ymmärtää esimerkiksi tarinoiden juonikulkua on jo selvästi kehittyneempi. Vilkas mielikuvitus tekee saduista ja seikkailuista vetovoimaisia. Toden ja tarun erottaminen toisistaan helpottuu kouluiän lähestyessä. Lapsi tarvitsee edelleen paljon rauhallista yhdessäoloa, unta, liikkuamista sekä leikkiäikää.

Media on nykypäivän lastenkulttuuria

Mediahahmoihin samastumalla ja median tarinoin eläytymällä lapsi voi kokeilla erilaisia tunteita, rooleja ja tapahtumia sekä pohtia oikeaa ja väärää.

Aikuisen on tärkeä muistaa, että medialla on keskeinen rooli nykypäivän lastenkulttuurissa. Mediahahmoihin samastumalla ja median tarinoin eläytymällä lapsi voi kokeilla erilaisia tunteita, rooleja ja tapahtumia sekä pohtia oikeaa ja väärää. Yhteiset mediasuosikit ovat tärkeitä leikkien ja keskustelujen aiheita toisten lasten kanssa. Media innoittaa lapsia myös piirtämiseen, laulamiseen ja muuhun itsensä ilmaisuun. Median tarinat ja hahmot eivät siis ole ”vain satua”, vaan niillä on usein suuri merkitys lapsen elämässä.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Millaisissa tilanteissa mediaa käytetään? Kenen kanssa pieni lapsi käyttää mediaa?
- Rutiinit ja selkeät säännöt tuovat lapselle turvaa ja säästävät usein koko perhettä jatkuvilta kiistoilta. Onko perheessä yhteiset linjat siitä, milloin mediankäyttö on sallittua ja milloin ei?
- Miten perheessä huolehditaan siitä, että kodin mediaympäristö sopii myös perheen pienimmälle?

Ikäraajat asetetaan haitallisten sisältöjen perusteella

Televisio-ohjelmien, elokuvien ja digitaalisten pelien ikäraajat varoittavat lapsen kehitykselle haitallisista sisällöistä. Ne eivät ole suosituksia tietyn ikäisille, eivätkä kerro, mille ikäryhmälle ohjelma on suunnattu. Ikäraajat perustuvat kuva-

Ikäraajat perustuvat kuvaohjelmalakiin, jonka tarkoitus on suojella lapsia.

ohjelmalakiin, jonka tarkoitus on suojella lapsia. Suomessa levitettävät elokuvat, televisio-ohjelmat ja digitaaliset pelit on merkittävä ikärajalla ja sisältösymbolilla. Symboli kertoo, minkä haitallisen sisällön vuoksi ikäraja on asetettu. Haitallisia sisältöjä voivat olla väkivalta, seksi, ahdistavuus tai päihteiden käyttö. Ikäraajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa esittää, vuokrata tai myydä ikärajaa nuoremmalle.

Ikäraajat auttavat valitsemaan turvallisia mediasisältöjä

Kyky ymmärtää ja käsitellä voimakkaita mediasisältöjä kehittyä lapsen kasvaessa. Lapsen ikään ja kehitystasoon nähden haitallinen mediasisältö voi aiheuttaa lapselle esimerkiksi unihäiriöitä tai pelkoja.

Lapsen kehitys ja herkkyys erilaisille mediasisällöille on yksilöllistä. Sen vuoksi ikäjousto sallii kuvaohjelman julkisen esittämisen ikärajaa kolme vuotta nuoremmalle lapselle tutun aikuisen seurassa. Ikäjousto ei koske ikärajaa 18. Huoltajana tunnet lapsesi parhaiten ja voit ohjata lapsesi median käyttöä.

Entä netti ja kännykkä?

Kaikille nettisisällöille ja älypuhelimien sovelluksille ei aseteta ikärajoja samalla tavalla kuin elokuville ja peleille. Ulkomailta käsin toimivat ohjelmapalvelut eivät myöskään noudata suomalaisia ikärajasääntöjä. Mitä paremmin tunnet lapsesi käyttämiä palveluita, sitä paremmin pystyt arvioimaan, soveltuvatko ne juuri sinun lapsellesi. Useilla lasten verkkosivuilla on kasvattajalle suunnattu tietopaketti, johon kannattaa tutustua.

Mitä paremmin tunnet lapsesi käyttämiä palveluita, sitä paremmin pystyt arvioimaan, soveltuvatko ne juuri sinun lapsellesi.

IKÄRAJAT.FI

Anna palautetta ikärajoista ja tutustu ikärajojen perusteisiin.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Oletko huomannut ikärajoja elokuvissa, tv-ohjelmissa ja peleissä?
- Tiesitkö, että ikäraja ei kerro siitä, minkä ikäinen osaa pelata tai katsoa, vaan siitä, että ohjelmasta, elokuvasta tai pelistä voi olla lapsille haittaa?

TIESITKÖ?

S- ja T-merkinnät tarkoittavat, että kuvaohjelma ei sisällä lapsen kehitykselle haitallista väkivaltaa, seksiä, ahdistavuutta tai päihteiden käyttöä. S- tai T-merkitty ohjelma ei kuitenkaan ole välttämättä lastenohjelma, vaan se voi olla aiheiltaan aikuisille suunnattu.

Onkohan tämä sopivaa?

Lapsella on oikeus ilmaista itseään ja saada tietoa monenlaisista lähteistä. Lasten ei siis tarvitse käyttää vain lapsille tehtyä mediaa. Koska suurin osa mediasisällöistä on suunnattu nuorille ja aikuisille, niiden sopivuus lapsille voi välillä olla kyseenalaista.

Perheillä on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä sopii lapsille. Keskustele hyvistä tavoista ja siitä, millaiset asiat ovat lapsille sopivia ja millaiset eivät.

Meidän perheemme säännöt

Median välityksellä lapsi saattaa kohdata esimerkiksi vihapuhetta, seksuaalista kuvastoa tai pelottavia uutisia. Lapsi voi myös oppia kirosanoja tai kaksimielisiä juttuja, joiden tarkoitusta hän ei välttämättä itse ymmärrä.

Läheskään kaikkia mediasisältöjä ei säädelä ikärajoilla, vaan niiden salliminen tai kieltäminen on kasvatuskysymys. Perheillä on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä sopii lapsille.

On tärkeä keskustella hyvistä tavoista ja siitä, millaiset asiat ovat lapsille sopivia ja millaiset eivät. Toisaalta mahdollisten mediasta opittujen hölmöilyjen kitkeminen tai vaivaamaan jääneistä kysymyksistä keskusteleminen on osa arkista kasvatusta.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Mitä tehdä, jos näkee jotain ikävää, pelottavaa tai ahdistavaa?
 - > Sulje media-aihe, josta ikävän jutun näit.
 - > Kerro asiasta aikuiselle. Jutellaan ja mietitään yhdessä, mitä asialle kannattaa tehdä.
- Kenelle suosikkiohjelmasi tai nettisivusi mielestäsi sopii? Miksi?

Media, oppiminen ja harrastukset

Mediaa voi hyödyntää monin tavoin oppimisen ja harrastusten tukena. Koulun ja varhaiskasvatuksen lisäksi media auttaa oppimaan myös vapaa-ajalla. Opetelkaa yhdessä median hyötykäyttöä esimerkiksi tiedonhaussa. Median avulla voi löytää kiinnostaviin aiheisiin liittyviä vinkkejä ja opetusmateriaaleja, tietoa idoleista sekä tarkastaa aikataulut ja ottelutulokset. Monet lapset seuraavatkin itse harrastamaansa lajia monen eri median välityksellä.

Media tukee harrastustoimintaa

Media voi itsessään olla keskeinen osa harrastamista, sillä se mahdollistaa esimerkiksi pelaamisen, elokuvien katselun, lukemisen ja musiikin kuuntelun. Netin kautta voi tutustua myös muihin samaa asiaan harrastaviin.

Lapset harrastavat monenlaista median tuottamista. Siinä, missä aiemmin esimerkiksi videokamerat tai editointiohjelmat olivat harvinaisia ja kalliita, löytyy kännykän myötä kuvaus-, äänitys- ja videointilaitte lähes jokaisen alakoululaisen taskusta. Laitteet ovat tavallisesti niin helppokäyttöisiä, että perheen pienimmätkin voivat itse kuvata kiinnostavia asioita.

Mediaa voi hyödyntää monin tavoin oppimisen ja harrastusten tukena.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Tietääkö lapsi, miten tietoa etsitään netistä? Tutustukaa yhdessä esimerkiksi hakukoneisiin.
- Harrastetaanko perheessä mediaan liittyviä asioita, kuten elokuvia, pelaamista, kuvaamista, bloggaamista tai muuta?
- Mikä tekee harrastuksesta kiinnostavan? Mitä lapsi haluaisi vielä oppia harrastuksestaan? Mitä muulle perheelle voisi harrastuksestaan opettaa?
- Missä muita samasta harrastuksesta kiinnostuneita voisi tavata? Onko harrastukselle omistautuneita nettifoorumeita tai kasvokkain tapaavia kerhoja?

Osallistu ja vaikuta, pienestä pitäen

Media tarjoaa paljon mahdollisuuksia osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Aktiivisena kansalaisena toimiminen ei ole vain aikuisten asia, sillä lapset ja nuoret ovat yhtä lailla yhteiskunnan jäseniä.

Aikuisen tulisi mahdollistaa lapselle mukavaa ja mielekästä mediatekemistä ja ohjata mediaan liittyviä valintoja osallistumista ja vaikuttamista tukien.

Median kautta lapsi voi saada tietoa maailmasta ja lähiympäristöstään sekä tehdä havaintoja omasta arjestaan ja sen tapahtumista. Median avulla lapsikin voi kertoa ajatuksistaan muille ja olla toisten kanssa vuorovaikutuksessa.

Aikuinen tukee lapsen osallisuutta

Median avulla lapset ja nuoret voivat saada oman äänensä yhteiskunnassa kuuluviin aiempaa helpommin. Aikuisen tulisi mahdollistaa lapselle mukavaa ja mielekästä mediatekemistä ja ohjata mediaan liittyviä valintoja osallistumista ja vaikuttamista tukien.

Osallistumisen ja vaikuttamisen pohjana ovat hyvä itsetunto ja käsitykset siitä, että omilla mielipiteillä on arvoa. Ole siis kiinnostunut lapsen ajatuksista, kysy mielipidettä ja kannusta ottamaan asioista selvää.

Miten meni tänään?

Kun lapsi saa oman puhelimen tai alkaa muuten käyttää mediaa itsenäisesti, on viimeistään aika käydä läpi käyttäytymissääntöjä. Lapset tarvitsevat neuvoja ja tukea median välityksellä toimimiseen ihan samalla tavalla kuin muutenkin elämässä.

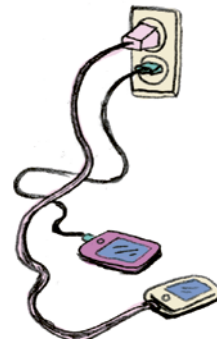
Tasapaino mediankäytön ja muun tekemisen välillä on tärkeää niin lapsille kuin aikuisillekin.

Aikuinen on lapselle esimerkkinä median käytössä

Lapsi saa hyvän esimerkin vastuullisesta median käytöstä, kun aikuinen kunnioittaa muita median käyttäjiä ja noudattaa lakeja sekä sivustojen käyttösääntöjä.

On tärkeää näyttää hyvää esimerkkiä myös kohtuullisen mediankäytön suhteen. Lapsi tarvitsee paljon huomiota perheenjäseniltään. Lapsesta voi

tuntua kurjalta, jos aikuinen on jatkuvasti syventyneenä mediankäyttöön. Mediankäytön ajan ja paikan huomioiminen on osa nykyajan kasvattajana olemista sekä käytöstapoja. Tasapaino mediankäytön ja muun tekemisen välillä on tärkeää niin lapsille kuin aikuisillekin.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

MITEN TOIMIT?

Viestiteltäessä syntyy helpommin väärinkäsityksiä kuin kasvokkain jutellessa, kun toisen eleitä ja ilmeitä ei näe. Jos pahoitat toisen mielen, pyydä anteeksi. Kerro kaverille, jos hänen jutuistaan tuli kurja olo.

Mediankäytölle on oma aikansa ja paikkansa. Milloin mediaa käytetään ja milloin ei? Millaisissa tilaisuuksissa laitteet tulee pitää suljettuina tai äänettömällä?

Kaikkia eivät samat jutut huvita. Ethän jaa ällöttäviä tai pelottavia linkkejä tai kuvia muille, jos et tiedä, miten he niihin suhtautuisivat. Lapsilta kiellettyjä juttuja ei pidä jakaa ollenkaan. Älä liitä ketään keskusteluryhmiin lupaa kysymättä.

Jos joku kiusaa sinua netissä tai puhelimella tai käyttäytyy häiritsevästi, kerro aina aikuiselle. Useimmissa palveluissa ikävät viestit voi estää. Monessa palvelussa on ylläpitäjiä, joille voi ilmoittaa häiriköstä.

Älä itse kiusaa muita. Kiusaamista voi olla esimerkiksi kuvien ottaminen ilman lupaa, juttujen levittäminen toisesta tai yhden luokkakaverin sulkeminen keskusteluryhmän ulkopuolelle.

Salasanat ovat yksityisiä. Älä kerro muille puhelimen pin-koodia tai nettipalveluiden salasanoja, äläkä yritä saada toisia paljastamaan omiaan.

Yöllä puhelin kannattaa pitää äänettömällä eikä kavereiden yöunia häiritä viestittelyllä. Jos puhelin tai muu laite houkuttelee yöaikaan liikaa, se kannattaa pitää poissa makuuhuoneesta.

Jos aiemmin tuntematon nettituttu haluaa tavata sinut kasvotusten, kerro siitä huoltajalle. Voitte yhdessä arvioida, olisiko tapaaminen kiva juttu. Aikuisen pitäisi olla mukana ainakin ensimmäisellä tapaamiskerralla.

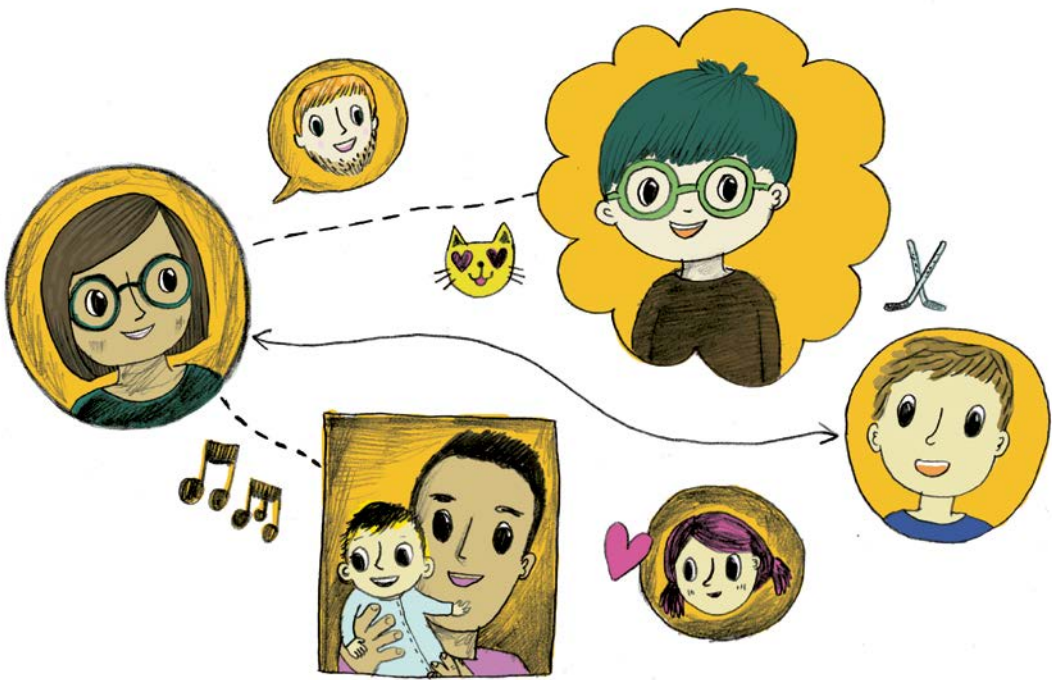

Sosiaalinen media yhdistää

Erilaisia yhteisöpalveluita ja mobiilisovelluksia käyttävät nykyään lähes kaikki kouluikäiset lapset. Sosiaalisen median palvelut ovat nettipohjaisia, joten niitä voi tavallisesti käyttää useilla eri laitteilla, kuten tietokoneella, tableteilla tai älypuhelimilla. Sosiaalisessa mediassa voi jakaa niin tekstiä, kuvia, ääntä kuin videoitaakin. Erityisen suosittuja sosiaalisen median palveluita ovat ennalta tuttujen ihmisten kanssa viestittelyyn mahdollistavat sovellukset sekä nettivideoiden katselun ja kommentoimisen mahdollistavat videopalvelut.

Aikuisen ei tarvitse käyttää kaikkia lasta kiinnostavia sosiaalisen median sivustoja, mutta on tärkeä tietää, millaisia palveluita lapsi käyttää.

Aikuisen ei tarvitse käyttää kaikkia lasta kiinnostavia sosiaalisen median sivustoja, mutta on tärkeä tietää, millaisia palveluita lapsi käyttää. Tällöin lasta voi opastaa toimimaan fiksusti ja muut käyttäjät huomioiden. Siinä missä osaa sosiaalisesta mediasta käytetään lähinnä kavereiden kesken, toisissa palveluissa viestit ovat julkisia ja yleisönä voi olla kuka tahansa. Uudet vuorovaikutuksen tavat edellyttävät uusia ihmissuhdetaitoja. Lapsenkin on tärkeä tiedostaa viestinsä kohderyhmä sekä sen laajuus.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Miten toimit, jos haluat alkaa käyttää uutta nettipalvelua tai sovellusta?
- Kenet voi hyväksyä kaveriksi?
- Mitä erilaisia sosiaalisen median palveluita tiedät? Mihin niitä käytetään ja miten ne eroavat toisistaan?
- Millaista sisältöä sosiaalisessa mediassa voi tai kannattaa jakaa?
- Millaista sisältöä ei kannata tai saa jakaa?

Mitäs tämä oikein on? Kohti kriittistä medialukutaitoa

Kriittisellä medialukutaidolla ei tarkoiteta mediavastaisuutta, vaan uteliasta, tutkivaa ja kyseenalaistavaa asennetta mediaan. Lapsi voi harjoitella tätä jo aivan pienestä pitäen tutkimalla yhdessä muiden kanssa mediasisältöjä, pohtimalla median todenperäisyyttä ja sitä, mistä tietoa hankitaan. Nämä asiat ovat koko perheelle tärkeitä, sillä median välityksellä kohdataan paljon myös väärää tai puolueellista tietoa. Kun mediaa ymmärtää paremmin, siitä saa enemmän hyötyä ja huvia.

TIESITKÖ?

Mainosten pitäisi olla tunnistettavissa mainoksiksi. Jos ohjelma on sponsoroitu tai siihen on sijoitettu tuotteita maksua vastaan, se tulisi käydä ilmi.

 -merkki kertoo tuotesijoittelusta TV-ohjelmassa.

**Kriittisellä
medialukutaidolla
ei tarkoiteta
mediavastaisuutta,
vaan uteliasta,
tutkivaa ja
kyseenalaistavaa
asennetta mediaan.**

Kaupallisuus ja mainonta ovat tärkeitä kriittisen tutkimisen kohteita. Nykyään lapsille kohdennetaan paljon mainontaa ja lapset osallistuvat usein perheen kulutusvalintoihin. Mainokset ovat houkuttelevia, ja lapsilla rahan arvon ymmärtäminen on vasta kehittyvässä.

Digitaalisiin peleihin on usein liitetty mahdollisuus tehdä ostoksia, jotka helpottavat menestymistä pelissä. Mainoksista ja rahasta onkin tärkeä puhua perheessä.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

Totta vai tarua?

Mediaa käytettäessä pohditaan, mikä mediasisällöissä on totta ja mikä ei. Lapsen on helpompaa ymmärtää esimerkiksi piirretyn ohjelman olevan tarua, mutta "oikean näköistä" ohjelmaa pidetään helposti totena.

Mitä halutaan sanoa?

Mediasisällöt ovat tekijöidensä valintojen seurauksia. Tarkoituksena voi olla esimerkiksi välittää tietoa, hauskuuttaa tai saada ihmiset ostamaan erilaisia tuotteita tai palveluita. Lapsen kanssa tunnistetaan erilaisia median muotoja.

Tutkikaa uutis- ja muita kuvia.

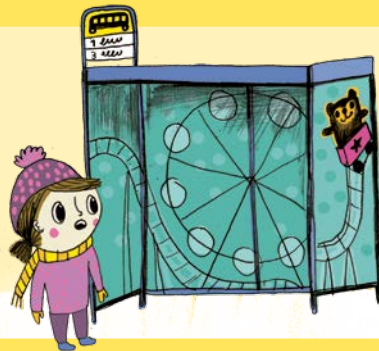
Mitä kuva näyttää, mitä on ehkä jäänyt pois kuvasta? Ovatko kuvat aina uskottavia? Onko joitain kuvia selvästi muokattu?

TIESITKÖ?

Onko lapsesi tehnyt vahinko-ostoksia verkossa? Onko lapsille suunnattu mainonta mielestäsi epäasiallista?

Lue lisää Kilpailu- ja kuluttajaviraston Lapsi kuluttajana -sivuilta.

kkv.fi/tietoa-ja-ohjeita

Voiko tähän luottaa?

Lähdekriittisyyttä eli tiedon luotettavuuden arvioimista voi harjoituttaa kysymällä esimerkiksi: Onko tämä tietoa vai mielipide? Löytyykö sama tieto muistakin lähteistä? Onko tieto ajantasaista vai löytyykö asiasta uudempaa tietoa?

Tunnistaako lapsi mainoksen kadulla, nettisivustolla, lehdessä tai televisiossa?

Mainoksen tarkoituksena on tehdä tuotteesta houkutteleva. Mikä ero on asioiden haluamisella ja tarvitsemisellä? Voiko kaikkea haluamaansa saada?

Tietääkö lapsi, että joillain sivustoilla, peleissä tai palveluissa käytetään oikeaa rahaa? Mitä sääntöjä perheessä on rahan käytöstä netissä ja peleissä?

Tietoturva ja yksityisyys

Verkkopalvelut keräävät käyttäjistään tietoa esimerkiksi sosiaalisen median profiileista. Käyttäjät itse antavat lisää tietoa muun muassa osallistumalla erilaisiin testeihin ja arvontoihin. Näitä tietoja käytetään esimerkiksi mainonnan kohdentamiseen tai käyttökokemuksen parantamiseen.

Pidä tiedoistasi huolta

Väärinkäytösten riskiä lisäävät henkilökohtaisten tietojen julkisuus sosiaalisen median palveluissa sekä henkilökohtaisten tietojen säilyttäminen erilaisissa nettitietokannoissa. Identiteettivarkaus on viime vuosien aikana yleistynyt huijaamisen muoto. Identiteettivaras esiintyy toisena henkilönä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai verkko-ostoksilla.

Omasta tietoturvasta huolehtiminen on tärkeää. Kun tiedostaa riskit, joita netin palveluiden käyttämiseen voi liittyä, niiltä on helpompi pyrkiä suojautumaan. Tutustukaa yhdessä lapsen kanssa nettipalveluiden yksityisyysasetuksiin ja tarkistakaa, kuinka yksityiskohtaisia tietoja annatte itsestänne julkisesti.

Tutustukaa yhdessä lapsen kanssa nettipalveluiden yksityisyysasetuksiin.

POHDITTAVAKSI PERHEESSÄ

- Jos lapsella on nettipalvelussa profiili: Mitä tietoja on näkyvissä julkisesti, entä mitä kavereiksi hyväksytyille? Kaikille näkyvät tiedot kannattaa pitää mahdollisimman niukkoina.
- Millaisia tietoja käyttämänne sovellukset ja sosiaalisen median palvelut keräävät käyttäjästä? Voiko asiaan vaikuttaa asetuksia säätämällä?
- Onko lapsen käyttämään laitteeseen tai käyttäjätiliin kytketty jonkun perheenjäsenen luottokorttitiedot? Jos on, varmista laitteen tai käyttäjätilin asetuksista, että ostoja ei voi tehdä ilman salasanaa.

APUA JA LISÄTIETOA

Pelikasvattajan käsikirja

pelikasvatus.fi

Tietoa ikärajoista

ikärajat.fi

Mannerheimin Lastensuojeluliiton
vanhempainnetti

mll.fi/vanhempainnetti

Väestöliitto

vaestoliitto.fi/vanhemmuus

Help.some

helpsome.fi

Poliisi

poliisi.fi/nettipoliisi

